

การพัฒนา รูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1
Development of an Individual Student Screening Model for Educational
Opportunity Expansion Schools under Sisaket Primary
Educational Service Area Office 1

ชนากัทธ แสงงาม¹, วีระวุฒิ เอกะกุล² และมาลีรัตน์ ขจิตเนติธรรม³

Chanapat Saengngam¹ Theerawut Akaku² and Maleerat Khajathetitham³

¹ สาขาวิชาวิทยาการวิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Research Methodology Program, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University.

เบอร์โทรศัพท์ 062-6496992 e-mail: chanapat.sg67@ubru.ac.th

² สาขาวิชาวิทยาการวิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Research Methodology Program, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Received 24 June, 2025

Revised 04 October, 2025

Accepted 27 December, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการคัดกรองนักเรียน และพัฒนา รูปแบบ การคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ และระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามการดำเนิน การคัดกรองผู้เรียนรายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาการดำเนินงานการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ($\bar{X} = 3.34$) ด้านการปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.37$) ด้านการตรวจสอบและประเมินผล ($\bar{X} = 3.32$) และด้านความรู้และความเข้าใจของผู้รับผิดชอบงาน ($\bar{X} = 2.64$) โดยพบว่าด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.40$) 2. ผลการพัฒนา รูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล คือ I-STEP Model ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินสภาพปัจจุบัน (Investigate) การออกแบบหลักสูตร (Structure) การฝึกอบรม (Training) การประเมิน (Evaluate) และการติดตามความก้าวหน้า (Progress)

คำสำคัญ: การคัดกรองนักเรียนรายบุคคล, โรงเรียนขยายโอกาส, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The objective of this research was to study the current problems and needs for students screening, and to develop an individual student screening model for opportunity expansion schools under the Office of Sisaket Primary Educational Service Area 1. This study employed a Research and Development (R&D) design, divided into two phases: Phase 1 – identifying problems and needs, and Phase 2 – developing an individual student screening model. The sample consisted of 30 teachers responsible for student support systems, selected through multi-stage sampling. The research tool was a questionnaire on individual student screening practices. Data were analyzed using mean and standard deviation. The research findings were as follows. 1. The overall implementation of individual student screening was at a moderate level across four aspects: planning ($\bar{x} = 3.34$), implementation ($\bar{x} = 3.37$), monitoring and evaluation ($\bar{x} = 3.32$), and knowledge and understanding of responsible personnel ($\bar{x} = 2.64$). It was found that the understanding of types of screening tools was at a low level ($\bar{x} = 2.40$). 2. The outcome of the model development was the "I-STEP Model," which consists of five steps: Investigate, Structure, Training, Evaluate, and Progress.

Keywords: Individual Student Screening, Opportunity Expansion Schools, Student Support System

บทนำ

บริบทของสังคมไทยที่กำลังเผชิญกับความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญ มีเด็กไทยจำนวนมากไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าเรียนได้เมื่อถึงวัยเรียน ทั้งข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ที่เด็กต้องเผชิญ บางครั้งเด็กต้องออกจากระบบการศึกษากลางคันเพื่อมาช่วยครอบครัวทำงาน ทั้งนี้ปัญหานักเรียนออกกลางคันเป็นหนึ่งในความท้าทายสำคัญของระบบการศึกษาไทย ในปีการศึกษา 2567 พบว่า มีนักเรียนจำนวนมากที่ต้องออกจากระบบการศึกษาก่อนจบการศึกษาภาคบังคับ ด้วยสาเหตุหลายประการ ทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจครอบครัว สังคม และการเรียน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและการพัฒนาประเทศในระยะยาว จากข้อมูลของกระทรวงศึกษาธิการ มีนักเรียนออกกลางคันกว่า 30,000 คน (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567:7) โดยสาเหตุหลักมาจากปัญหาความยากจน การย้ายถิ่นฐานของผู้ปกครอง ปัญหาครอบครัว และปัญหาการปรับตัวในการเรียน นอกจากนี้ ยังพบว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนและเพิ่มความเสี่ยงในการออกกลางคันของนักเรียนมากขึ้น ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ริเริ่มโครงการพาน้องกลับมาเรียน ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งติดตามและช่วยเหลือนักเรียนที่หลุดออกจากระบบ

การศึกษาให้กลับเข้าสู่ห้องเรียน โครงการนี้ดำเนินการผ่านความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน โดยมีการดำเนินงานหลายด้าน เช่น การสำรวจและติดตามนักเรียนที่ออกกลางคัน การให้ความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา การจัดหาอาชีพเสริมให้ผู้ปกครอง และการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพปัญหาของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565:1) การคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบจะช่วยให้โรงเรียนสามารถ ระบุนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้ตั้งแต่ระยะแรก ทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้งที่มีการวางแผนการช่วยเหลือที่ตรงกับสภาพปัญหา และความต้องการของนักเรียนแต่ละคน การจัดสรรทรัพยากรและความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ การติดตามและประเมินผลการช่วยเหลือได้อย่างเป็นระบบ และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการดำเนินโครงการ โรงเรียนที่มีระบบการคัดกรองนักเรียนที่มีประสิทธิภาพสามารถลดอัตราการออกกลางคันได้อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ตรงจุดและทันเวลา นอกจากนี้ยังพบว่า การคัดกรองนักเรียนยังช่วยในการวางแผนป้องกันปัญหาในระยะยาว โดยทำให้โรงเรียนสามารถจัดเตรียมมาตรการรองรับและสร้างระบบดูแลช่วยเหลือที่เข้มแข็ง ทั้งนี้การคัดกรองนักเรียนถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่นักเรียนออกกลางคัน เนื่องจากการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้สามารถระบุนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและปัจจัยที่อาจนำไปสู่การออกกลางคันได้ตั้งแต่ระยะแรก (Anderson et al., 2019) นำไปสู่การวางแผนช่วยเหลือและป้องกันปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่ อีกทั้งการมีระบบคัดกรองที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นส่วนช่วยให้ครูสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น (สมพร หวานเสร็จ, 2561:27)

ด้วยในสภาพปัญหาที่พบในโรงเรียนขยายโอกาสของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 สะท้อนให้เห็นความท้าทายที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกันหลายด้าน ทั้งปัญหาความยากจน การขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และปัญหาพฤติกรรม ประกอบกับการที่โรงเรียนยังขาดเครื่องมือและระบบในการคัดกรองนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ จึงควรพัฒนางานวิจัยที่มุ่งสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบองค์รวม ด้วยการวิจัยและพัฒนาที่มีกระบวนการวิจัยที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาระบบคัดกรองนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยออกแบบเครื่องมือที่สามารถระบุปัญหาและความต้องการของนักเรียนได้อย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านการเรียน พฤติกรรม สุขภาพกายและจิต และสภาพแวดล้อมทางครอบครัว การพัฒนาระบบนี้ การคัดกรองที่จะดิจิทัลแพลตฟอร์มที่ช่วยให้ครูสามารถบันทึก ติดตาม และวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้วิจัยและพัฒนาที่บูรณาการรูปแบบการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อสร้างระบบสนับสนุนที่เข้มแข็ง โดยพัฒนากลไกการประสานงาน

และแนวทางการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดั่งนั้น การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้โรงเรียนสามารถระบุปัญหาและความต้องการของนักเรียนได้อย่างแม่นยำ นำไปสู่การวางแผนช่วยเหลือและพัฒนาที่ตรงจุด (Johnson & Smith, 2020:3) ได้เสนอว่า การคัดกรองที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมทั้งด้านการเรียน พฤติกรรม สุขภาพ และสภาพแวดล้อมทางครอบครัว เพื่อให้เกิดความเข้าใจนักเรียนอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ การคัดกรองนักเรียนรายบุคคลยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพรายบุคคล (Personalized Learning) อีกทั้งการศึกษาในยุคใหม่ต้องให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล และออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน (วิจารณ์ พานิช, 2563) งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวม แต่ยังคงขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาส โดยเฉพาะในประเด็นของการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ด้วยการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสจำเป็นต้องมีรูปแบบการดำเนินงานที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2562:ก) ดังนั้นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลในโรงเรียนขยายโอกาสจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้โรงเรียนมีเครื่องมือและระบบในการระบุปัญหาและความต้องการของนักเรียนได้อย่างแม่นยำ นำไปสู่การวางแผนช่วยเหลือและพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต1 ซึ่งเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสที่มีความท้าทายในการจัดการศึกษาหลายประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: 8) ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG4) ที่มุ่งสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม (UNESCO, 2022: 15) พร้อมทั้งมีความมุ่งหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมสำหรับนักเรียนทุกคนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กรมสุขภาพจิต (2561: 8); สมพร สุทัศน์ีย์ (2562: 28); สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2562: 12); วิชัย วงษ์ใหญ่ (2563: 45) และจันทมา วิเศษสิงห์ (2563: 21) ได้ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ กระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก และอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนให้สามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน พร้อมด้วยมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามศักยภาพ ของตนเอง

1.2 องค์ประกอบของกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2561: 25); สมพร สุทัศน์ีย์ (2562: 42); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562: 15-24); สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2562: 18); และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2563: 52) ได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งสอดคล้องกันไว้ 5 ประการ ดังนี้

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้อธิบายว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา ข้อมูลด้านสุขภาพ ความสามารถพิเศษ ผลการเรียนและข้อมูลด้านอื่นๆ ที่จำเป็น โดยมีวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น ระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบสัมภาษณ์นักเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน และการสังเกตพฤติกรรม

2) การคัดกรองนักเรียน ได้ระบุว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

2.1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์ การคัดกรองแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

2.2) กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์ การคัดกรองของโรงเรียน

2.3) กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน

3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน กล่าวว่า การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในทุกกลุ่มให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ โดยมีกิจกรรมหลัก ประกอบด้วย กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (Student Development Activities) และการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาตามความถนัดความสนใจ

4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหเป็นการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา ให้ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและทันท่วงที ประกอบด้วย การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมซ่อมเสริม กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนและ กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

5) การส่งต่อ ได้แบ่งการส่งต่อนักเรียนเป็น 2 แบบ คือ

5.1) การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง

5.2) การส่งต่อภายนอกครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากเกินความสามารถของโรงเรียน

2. ความเสมอภาคทางการศึกษา

2.1. แนวคิดและความสำคัญของความเสมอภาคทางการศึกษา

ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของการจัดการศึกษาในระบบอบประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน สำนักงาน

เลขธิการสภาการศึกษา (2563) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการจัดการศึกษาที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีแบ่งแยกการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

วิจิตร ศรีสอ้าน (2564) อธิบายว่า ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการสร้างโอกาสให้ทุกคนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ประเวศ วะสี (2563) เน้นย้ำว่า ความเสมอภาคทางการศึกษาไม่ได้หมายถึงการให้การศึกษาแบบเดียวกันทั้งหมด แต่หมายถึงการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน

2.2 องค์ประกอบของความเสมอภาคทางการศึกษา

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2564) และ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2563) ได้อธิบายองค์ประกอบสำคัญของความเสมอภาคทางการศึกษา ประกอบด้วย

1) ความเสมอภาคด้านโอกาส (Equality of Opportunity)

1.1) การเข้าถึงสถานศึกษา ทุกคนสามารถเข้าถึงสถานศึกษาได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านระยะทางหรือการเดินทาง

1.2) การได้รับบริการทางการศึกษา มีการจัดสรรทรัพยากรและบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง

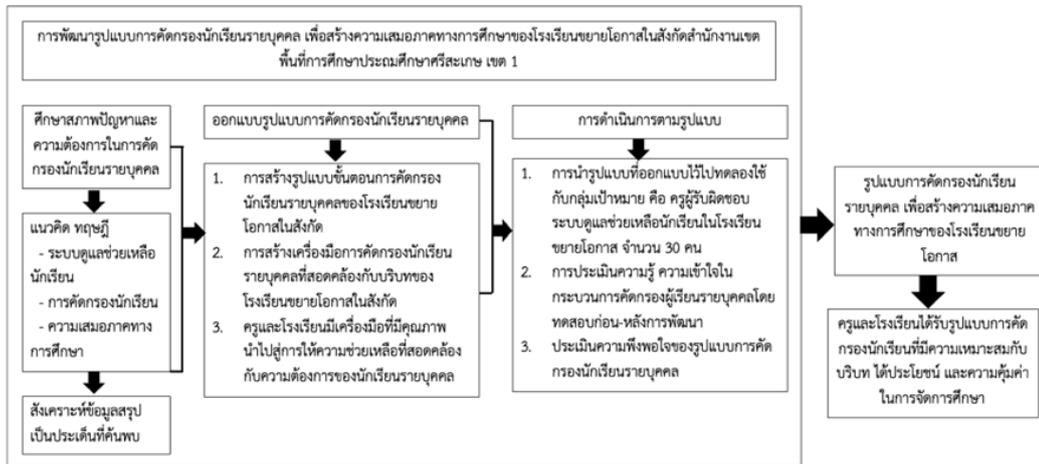
1.3) การมีทางเลือกทางการศึกษา มีรูปแบบการศึกษาที่หลากหลายให้เลือกตามความถนัดและความสนใจ

2.3 ความเสมอภาคด้านคุณภาพ (Equality of Quality)

1) มาตรฐานการจัดการศึกษา ทุกสถานศึกษามีมาตรฐานการจัดการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน

2) คุณภาพของครูและบุคลากร มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3) สื่อและทรัพยากรทางการศึกษา มีการจัดสรรสื่อและทรัพยากรที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง

รูปภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย/ระเบียบวิธีวิจัย/Research Methodology

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ใช้วิธีดำเนินการวิจัยลักษณะการวิจัย และพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ในปีงบประมาณ พ.ศ.2567 จำนวน 258 คน ตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างใช้แนวคิดของแฮร์และคณะ (Hair,2006 : 112-113) ขนาดตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดเท่ากับ 30 คน ได้มาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้

2.1.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประชากรเป้าหมาย คือ ครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 69 โรงเรียน

2.1.2 จัดกลุ่มโรงเรียนในสังกัดเป็นกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 15 กลุ่ม และสุ่มตัวอย่างโรงเรียนโดยใช้วิธีจับฉลากจากกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลุ่มละ 2 โรงเรียน

2.1.3 สุ่มครูผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละโรงเรียนเดียวกัน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

1.2 ตัวอย่าง ครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 30 คน ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ในปีงบประมาณพ.ศ.2567

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามการดำเนินการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล โดยแบบประเมินแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

1.3.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

1.3.2 ตอนที่ 2 สภาพการที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินงานคัดกรองนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 จำนวน 74 ข้อ เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121) ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00

1.3.3 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เป็นลักษณะแบบสอบถามปลายเปิด

1.4. วิธีการเก็บข้อมูล

1.4.1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการดำเนินการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดผู้วิจัยได้ดำเนินการขอความร่วมมือจากโรงเรียนตัวอย่างในสังกัดและส่งแบบสอบถามถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในที่เป็นตัวอย่าง เพื่อขอเก็บข้อมูลวิจัยกับครูผู้รับผิดชอบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลในการส่งแบบสอบถามกลับ รวบรวมแบบสอบถามคืนตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน จัดเตรียมข้อมูลแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยโปรแกรม Jamovi และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

โดยในการพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาสสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้น ดังนี้

2.1 ขั้นที่ 1 การยกร่างรูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาผลการวิเคราะห์ โดยการสังเคราะห์ข้อมูล เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส นำผลการศึกษาค้นคว้าประกอบ

ขั้นตอนที่ 1 และผลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี มากร่างการพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล สร้างรูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล และนำเสนอร่างรูปแบบต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ขั้นที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของร่างรูปแบบ โดยการประเมินมาตรฐานของรูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาสสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 1 โดยนำแบบร่างผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ประเมินคุณภาพตามมาตรฐานร่างรูปแบบเพื่อตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐาน และมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

3. การสร้างเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และสภาพการดำเนินการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล โดยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

3.1. ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแบบสอบถาม และศึกษาการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

3.2 พัฒนาแบบสอบถามการดำเนินการคัดกรองผู้เรียนรายบุคคล โดยแบบประเมินแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

3.2.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

3.2.3 ตอนที่ 2 ผลการดำเนินงานในการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 จำนวน 30 ข้อ เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121) ดังนี้

5 หมายถึง ปัญหามากที่สุด

4 หมายถึง ปัญหามาก

3 หมายถึง ปัญหาปานกลาง

2 หมายถึง ปัญหาน้อย

1 หมายถึง ปัญหาน้อยที่สุด

3.2.4 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เป็นลักษณะแบบสอบถามปลายเปิด

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 64)

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ \bar{x} = ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ = ผลบวกของคะแนนทั้งหมดของคน
 N = จำนวนคน

4.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 64)

$$S.D = \sqrt{\frac{(\sum x - \bar{x})}{N - 1}}$$

เมื่อ S.D = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 \sum = ผลรวมของ
 X = คะแนนแต่ละค่า
 \bar{x} = ค่าเฉลี่ยตัวอย่าง
 N = จำนวนคะแนนในตัวอย่าง

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย มีผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการสอบถามสภาพการดำเนินงานการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียน
ขยายโอกาส

สภาพการดำเนินงาน การคัดกรองนักเรียนรายบุคคล	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านการวางแผน	3.34	0.97	ปานกลาง
1.1 สถานศึกษามีการวางแผนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น	3.13	0.61	ปานกลาง
1.2 สถานศึกษามีการวางแผนการคัดกรองนักเรียน เพื่อใช้ พิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน	3.40	0.32	ปานกลาง
1.3 สถานศึกษามีการวางแผนจัดทำโครงการจัดกิจกรรมการ ส่งเสริมพัฒนานักเรียน	3.40	0.32	ปานกลาง
1.4 สถานศึกษามีแผนงาน โครงการดำเนินการในเรื่องการ ป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน	3.47	0.32	ปานกลาง
1.5 สถานศึกษามีแผนการดำเนินการส่งต่อนักเรียนที่มี ปัญหา	2.54	0.83	ปานกลาง
2. ด้านการปฏิบัติ	3.37	0.41	ปานกลาง
2.1 สถานศึกษามีการดำเนินการในเรื่องการรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล	3.53	0.26	ปานกลาง
2.2 สถานศึกษามีการดำเนินการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล	3.40	0.00	ปานกลาง
2.3 สถานศึกษาของท่านมีการดำเนินการส่งเสริมพัฒนา นักเรียน	3.20	0.32	ปานกลาง
2.4 สถานศึกษามีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา ของนักเรียน	3.40	0.32	ปานกลาง
2.5 สถานศึกษามีการดำเนินการส่งต่อนักเรียน	3.33	0.32	ปานกลาง
3. ด้านการตรวจสอบและประเมินผล	3.32	0.13	ปานกลาง
3.1 สถานศึกษามีการรายงานผลการนิเทศ กำกับ ติดตามการ สร้างการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.15	0.30	ปานกลาง
3.2 สถานศึกษามีการประเมินผลการดำเนินงานการคัดกรอง นักเรียนรายบุคคล	3.30	0.32	ปานกลาง

สภาพการดำเนินงาน การคัดกรองนักเรียนรายบุคคล	\bar{X}	S.D.	ระดับ
3.3 สถานศึกษามีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินการ ส่งเสริมพัฒนานักเรียน	3.36	0.20	ปานกลาง
3.4 สถานศึกษามีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน กิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน	3.20	0.32	ปานกลาง
3.5 สถานศึกษามีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานการ ส่งต่อนักเรียน	3.40	0.45	ปานกลาง
3.6 สถานศึกษามีการนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.30	0.26	ปานกลาง
3.7 สถานศึกษามีการนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล	3.40	0.45	ปานกลาง
3.8 สถานศึกษามีการนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนานักเรียน	3.27	0.26	ปานกลาง
3.9 สถานศึกษามีการนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน	3.33	0.21	ปานกลาง
3.10 สถานศึกษามีการนำผลการประเมินไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อการส่งต่อนักเรียน	3.45	0.19	ปานกลาง
4. ด้านความรู้และความเข้าใจของผู้รับผิดชอบงาน	2.64	0.24	ปานกลาง
4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและวัตถุประสงค์ ของการคัดกรองนักเรียน	3.00	0.00	ปานกลาง
4.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือคัด กรองนักเรียน	2.40	0.55	น้อย
4.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการคัดกรองนักเรียน	2.60	0.55	ปานกลาง
4.4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดกรองนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษ	2.60	0.55	ปานกลาง

สภาพการดำเนินงาน การคัดกรองนักเรียนรายบุคคล	\bar{X}	S.D.	ระดับ
4.5 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในกระบวนการคัดกรอง	2.60	0.55	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการดำเนินงานการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส มีการดำเนินงานประกอบด้วยด้านการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.37 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.41 แปลความว่า ดำเนินการปานกลาง ด้านการวางแผนงาน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.34 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.97 แปลความว่า ดำเนินการปานกลาง ด้านตรวจสอบและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 3.32 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.13 แปลความว่า ดำเนินการปานกลาง และด้านความรู้และความเข้าใจของผู้รับผิดชอบงาน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 2.64 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.24 แปลความว่า ดำเนินงานระดับปานกลาง ตามลำดับ

การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส เป็นผลสืบเนื่องมาจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 พบว่า ในการดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียนยังอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรู้และความเข้าใจของผู้รับผิดชอบงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 2.64 ที่อยู่ระดับดำเนินการปานกลาง และพบข้อจำกัดสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในประเภทของเครื่องมือคัดกรองนักเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.40 ที่อยู่ในระดับการดำเนินการน้อย

ผลการวิจัย

ทั้งนี้จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการสังเคราะห์และออกแบบเป็นรูปแบบการพัฒนาครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เรียกว่า "I-STEP Model" ซึ่งจะเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การประเมินสภาพปัจจุบัน (Investigate) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่มุ่งค้นหาสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ผ่านการประเมินตนเอง การวิเคราะห์ช่องว่างความรู้ และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรการพัฒนาที่ตรงจุด

2. การออกแบบหลักสูตร (Structure) เป็นการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรการพัฒนาแบบเป็นระบบ โดยแบ่งเนื้อหาเป็นโมดูลตามความต้องการจำเป็น พร้อมทั้งจัดทำคู่มือปฏิบัติงานและพัฒนาระบบที่เลี้ยงเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. การฝึกอบรม (Training) เป็นขั้นตอนการนำหลักสูตรไปดำเนินการฝึกอบรมจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทั้งการอบรมเข้มข้น การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผล (Evaluate) เป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา ทั้งในด้านความรู้ และทักษะของครู ผลลัพธ์ในการคัดกรองนักเรียน และความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. การติดตามความก้าวหน้า (Progress) เป็นระบบการนิเทศติดตามและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยเหลือครูในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง ผ่านการประชุมกลุ่มย่อย ช่องทางให้คำปรึกษาออนไลน์ และคลินิกให้คำปรึกษา

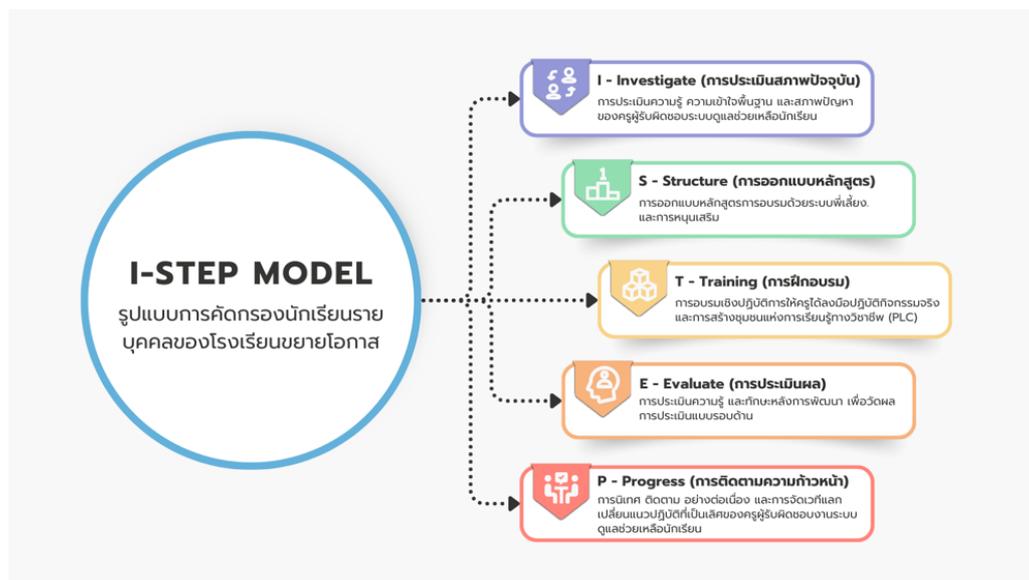
สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า จากการดำเนินงานการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาสในครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบและประเมินผล และด้านความรู้และความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรู้และความเข้าใจของผู้รับผิดชอบงาน มีค่าเฉลี่ย 2.64 โดยเฉพาะในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือคัดกรองนักเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.40 ที่อยู่ในระดับน้อย สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาศักยภาพของครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว

2. การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส โดยได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาคู่มือผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นผลจากการสังเคราะห์ที่ได้จากสภาพปัญหาที่พบ ผู้การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคู่มือผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เรียกว่า I-STEP Model ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

รูปภาพที่ 2 I-STEP Model รูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 จากการดำเนินการวิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างในการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส โดยเฉพาะในประเด็นด้านความรู้และความเข้าใจของผู้รับผิดชอบงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2.64 สอดคล้องกับงานวิจัยของสมพร หวานเสร็จ (2561) ที่พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษายังมีข้อจำกัดในการนำไปปฏิบัติ

ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในขั้นตอนของการคัดกรองนักเรียน เนื่องจากครูยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับเครื่องมือและกระบวนการคัดกรอง โดยเฉพาะประเด็นที่พบว่า ด้านความรู้และความเข้าใจของผู้รับผิดชอบงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.40 นั้น เป็นจุดอ่อนที่สำคัญที่สุดที่ต้องเร่งแก้ไข ด้วยปัญหานี้มีสาเหตุสำคัญจากการขาดการพัฒนาความเข้าใจอย่างต่อเนื่องสำหรับครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งส่วนมากงานที่ได้รับมอบหมายจะเป็นการเพิ่มเติมจากภาระงานสอนหลัก และไม่ได้ผ่านการอบรมหรือพัฒนาความรู้ที่เพียงพอ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือคัดกรองที่มีความหลากหลายและมีความซับซ้อนเฉพาะทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิจารณ์ พานิช (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือในการคัดกรองเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการศึกษาที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดความเชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือคัดกรองที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของนักเรียน

2. การพัฒนารูปแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาส โดยได้มีการพัฒนารูปแบบ I-STEP Model ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินสภาพปัจจุบัน (Investigate) การออกแบบหลักสูตร (Structure) การฝึกอบรม (Training) การประเมิน (Evaluate) และการติดตามความก้าวหน้า (Progress) นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของสมุน อมรวิวัฒน์ (2562) ที่เสนอว่าการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสจำเป็นต้องมีรูปแบบการดำเนินงานที่เฉพาะเจาะจงและเป็นระบบ โดยต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริง การสร้างโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน การพัฒนาบุคลากร การติดตามประเมินผล และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson และคณะ (2019) ที่เสนอว่าการคัดกรองนักเรียนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีระบบการทำงานที่ครบวงจร เริ่มตั้งแต่การประเมินความต้องการ การออกแบบเครื่องมือ การพัฒนาบุคลากร การดำเนินการคัดกรอง การวิเคราะห์ผล และการนำไปใช้ในการซึ่งในการวางแผนคัดกรองนักเรียน นอกจากนี้การที่มีรูปแบบ I-STEP Model เป็นองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการพัฒนาครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Johnson และ Smith (2020) ที่เน้นย้ำว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของระบบการคัดกรองนักเรียน คือ ความรู้ความเข้าใจและทักษะของครูผู้ปฏิบัติงาน หากครูขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคัดกรอง ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานทั้งระบบไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

ทั้งนี้การออกแบบรูปแบบ I-STEP Model ที่เน้นการพัฒนาแบบที่เป็นระบบและต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของรูปแบบนี้ คือ การมุ่งเน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยืดหยุ่น โดยมีขั้นตอนการประเมินและติดตามที่ช่วยให้สามารถปรับปรุง การดำเนินงานได้อย่างทันทั่วที่ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ที่พบว่าการพัฒนาระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีการ ติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งมีการพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปการที่รูปแบบให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วน เสียทุกฝ่าย และการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2022) ที่เน้นว่าการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

การพัฒนาแบบการคัดกรองนักเรียนรายบุคคลของโรงเรียนขยายโอกาสในครั้งนี้ มุ่งเน้นการ แก้ไขปัญหาที่พบจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะของครู ผู้รับผิดชอบงาน การสร้างระบบการทำงานที่เป็นขั้นตอน และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล นำไปสู่การวางแผนช่วยเหลือและ พัฒนาที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคน อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความ เสมอภาคทางการศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย (Research Recommendations)

1. การติดตามและประเมินผลการใช้รูปแบบ I-STEP Model ในระยะยาว เพื่อศึกษาผลลัพธ์และ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีประสิทธิภาพ
2. การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบ I-STEP Model กับรูปแบบการคัดกรอง นักเรียนรายบุคคลในบริบทอื่นๆ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อศึกษาเจาะลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและ อุปสรรคในการนำรูปแบบ I-STEP Model ไปใช้ในแต่ละบริบทของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2561). *คู่มือการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กระทรวงสาธารณสุข.
- จันมา วิเศษสิงห์. (2563). กลยุทธ์การพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 21(2), 112–115.
- ประเวศ วะสี. (2563). *การปฏิรูปการศึกษา: ยกเครื่องทางปัญญา*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 10, น. 64–121). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สมพร หวานเสด็จ. (2561). การพัฒนาระบบคัดกรองนักเรียนสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 29(2), 25–38.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *คู่มือการดำเนินงาน โครงการพาน้องกลับมาเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงานการศึกษาความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2562). *แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2562). คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสในศตวรรษที่ 21. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(1), 1–25.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน: มิติใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจารณ์ พานิช. (2563). การจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน: แนวคิดการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารสโมสรวิชาการ*, 26(2), 119–140.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2564). *อนาคตการศึกษาไทย*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2564). *ความเสมอภาคทางการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- Anderson, G., Smith, J., Williams, R., & Johnson, B. (2019). Early identification of students at risk: A comprehensive screening model for schools. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 31(3), 381–405. <https://doi.org/10.1007/s11092-019-09307-7>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed., pp. 112–113). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Johnson, P., & Smith, K. (2020). Effective student screening practices: A comprehensive guide for educators. *Journal of School Psychology*, 58(3), 1–15.
- UNESCO. (2022). *Framework for action education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (Thai version)*. Bangkok: UNESCO Publishing.